

До спеціалізованої вченої ради Д.26.007.05 у
Національній академії внутрішніх справ за
адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Хомича Дмитра Олеговича на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Енергозабезпечення як основа розвитку господарства країни має надважливе значення для всіх його галузей. Чільне місце в енергобалансі України посідає природний газ, який у сукупності з вугіллям становить понад 60 %. Незважаючи на те, що основне споживання природного газу відбувається у промисловості, важливе значення має його використання в сільському господарстві, для опалення житлових будинків, як палива для машин, електростанцій, для роботи газових приладів і пристроїв тощо. Зростання вартості енергоносіїв на тлі зниження платоспроможності населення зумовили поширення випадків крадіжок природного газу споживачами, як правило, шляхом втручання в роботу приладів обліку. Більшість таких правопорушень виявляють газопостачальні підприємства під час перевірок. Проведене дисертантом вивчення матеріалів таких перевірок показало, що в багатьох випадках дії споживачів щодо втручання в роботу приладів обліку газу з метою його несанкціонованого (безоплатного або зі зниженою вартістю) використання містили ознаки кримінальних правопорушень, переважно крадіжок.

Автор зазначає, що згідно із Законом України «Про нафту і газ», газ визначається товарною продукцією (ст. 1). Особи ж винуваті в порушенні законодавства, що регулює діяльність у нафтогазовій галузі, несуть адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність (ст. 51). Водночас реагування правоохоронних органів на факти крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку залишається вкрай низьким. Зокрема, за офіційними даними ПАТ «Волиньгаз», 2017 р. оглянуто 2,7 тис. лічильників газу та виявлено 178 втручань (2018 р. – 2,3 тис. і 150; 2019 р. – 3,3 тис. і 226; станом на вересень 2020 р. – 3,1 тис. і 236) . Такі тенденції виявлено на прикладі інших газопостачальних підприємств. До Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) упродовж зазначеного періоду внесено відомості лише про 84 правопорушення цієї категорії, що загалом свідчить про неефективність заходів реагування правоохоронних органів на факти учинення крадіжок природного газу. Причинами цього є обмеженість

засобів кримінально-правової охорони, а також відсутність належної методики розслідування правопорушень цієї категорії, основу якого становить встановлення даних про постачання та облік природного газу, роботу й технічні характеристики приладів обліку, за допомогою спеціальних знань, насамперед у галузі інженерії та криміналістики.

Дисертант констатує відсутність цільових досліджень, присвячених питанням використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, а в основі наукових висновків, сформульованих у дисертації, визначає праці вітчизняних і зарубіжних учених із питань методики розслідування різних видів розкрадань – В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. І. Василичука, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. С. Давиденка, В. Г. Дрозд, А. П. Запотоцького, А. В. Іщенко, В. О. Коновалової, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, Ю. Ю. Орлова, В. Л. Ортинського, Б. В. Романюка, М. Я. Сегая, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька та інших, а також наукові праці й спеціальну літературу в галузі енергетики (З. С. Варналій, А. І. Вовченко, А. О. Гончарук, Т. І. Гринкевич, В. М. Гриньов, Б. М. Данилишин, І. А. Малярчук, Д. К. Прейгер, А. М. Семенченко, Ю. М. Харазішвілі та ін.).

Водночас, недослідженим залишається напрям використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку з урахуванням потреб криміналістичної, зокрема судово-експертної, практики, щодо встановлення події кримінального правопорушення, винуватості окремих осіб та інших обставин, що підлягають доказуванню. Зазначене визначає актуальність обраної проблематики, її наукову і практичну значимість.

Тому дисертаційне дослідження Д.О. Хомича є актуальним і передбачає розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку.

Тема дослідження узгоджується з науковими програмами, планами, темами та іншими документами. Так, дисертацію виконано відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015), Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р. (постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942), Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р, та Плану заходів з її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 693-р), Стратегії розвитку

Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. та Плану заходів щодо її реалізації (наказ МВС України від 15 березня 2017 р. № 229), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 30 березня 2017 р. (протокол № 4) та уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 02 червня 2020 року (протокол № 12).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Для виконання завдань дослідження було застосовано низку методів і прийомів наукового пізнання. Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали вивчення 84 кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, пов'язані з різними способами незаконного впливу на газову мережу та прилади обліку газу (ч. 3 ст. 185 КК України; ст. 188¹ КК України) за період 2017 – вересень 2020 рр.; 93 висновки експертів з трасологічної експертизи; зведені дані опитування 120 слідчих і 128 судових експертів з Київської, Вінницької, Волинської, Запорізької, Львівської, Рівненської, Сумської, Харківської, Чернівецької областей; результати експертизи 1350 лічильників газу, проведених Регіональною газовою компанією «Волиньгаз», з яких 554 лічильники мали сліди втручання (за період 2015 – вересень 2020 рр.); інші технічні документи та результати діяльності газопостачальних підприємств; дані офіційної статистики.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає як у постановці проблеми, так і способі її вирішення. Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку. До основних елементів наукової новизни віднесено наступні: визначено і конкретизовано специфіку використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, зокрема консультативної допомоги спеціаліста (щодо будови, технічних характеристик, визначення способів втручання у роботу лічильників газу); відомчої експертизи лічильників газу (щодо отримання даних про відповідність засобу вимірювальної техніки/пломб параметрам, визначеним їх виробниками, умовам монтажу та експлуатації, їх цілісності чи відповідності метрологічним характеристикам, а також пересвідчення у відсутності інших ознак впливу на засіб вимірювальної техніки/пломбу, які можуть свідчити про втручання в засіб вимірювальної техніки/пломбу та викривлення результатів вимірювання; можливостей, меж

і умов використання результатів цієї експертизи під час розслідування); залучення спеціаліста до проведення різних видів огляду лічильників природного газу (щодо окремих видів лічильників); призначення і проведення судово-трасологічної експертизи лічильників, пломб, знарядь та інструментів, які використовуються для незаконного втручання в роботу приладів обліку (щодо вирішення діагностичних та ідентифікаційних завдань); розкрито значення спеціальних знань у сфері постачання та обліку природного газу для вирішення завдань розслідування крадіжок шляхом втручання в роботу приладів обліку, зокрема для визначення предмета злочинного посягання, встановлення способу, слідової картини та інших обставин злочину; визначено і розкрито елементи методики криміналістичного дослідження лічильників газу як системи методів, прийомів і технічних засобів, що застосовуються у процесі дослідження одноразових контрольних пристроїв (пломб) та деталей і вузлів лічильника загалом і включають у себе попереднє, детальне (роздільне, порівняльне, експериментальне) дослідження; оцінку результатів та оформлення експертного висновку

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та опублікованих працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено у 12 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях України, одна – в іноземному виданні, п'ять тез наукових повідомлень на міжнародних, всеукраїнських конференціях і засіданнях круглих столів, а також методичні рекомендації.

Структура роботи логічна та послідовна і складається із вступу, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (212 найменувань на 19 сторінках) та чотирьох додатків (на 16 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок, з яких основний текст дисертації – 160 сторінок.

У першому розділі дисертації *«Загальна характеристика та можливості використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку»* досліджено стан наукового розроблення проблем використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, визначено поняття та зміст спеціальних знань у сфері постачання та обліку природного газу; розкрито значення спеціальних знань для визначення предмета злочинного посягання, встановлення способу вчинення злочину, слідової картини та інших обставин крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку.

Автор зазначає, що спеціальні знання у сфері постачання та обліку природного газу, що використовуються при розслідуванні природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку – це спеціальна термінологія,

нормативні акти, технічна документація (у тому числі метрологічні документи), спеціальна література, акти реагування газопостачальних організацій на порушення споживачами встановлених правил використання природного газу. Обґрунтовано, що встановлення обставин крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку потребує використання спеціальних технічних знань про природний газ (як матеріальну цінність і товарну продукцію), порядок його постачання та обліку, а також суміжних криміналістичних та економічних знань.

Використання спеціальних знань у сфері постачання і обліку природного газу під час розслідування – це діяльність щодо залучення консультативної та практичної допомоги спеціаліста, проведення експертиз з метою встановлення обставин таємного викрадення природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, а також опрацювання й аналіз матеріалів технічних досліджень і використання їх результатів для вирішення завдань розслідування.

За результатами опрацювання нормативних актів та матеріалів правозастосовної практики, технічної, економічної літератури як джерел спеціальних знань у сфері постачання та обліку природного газу й криміналістичної науки в контексті предмета дослідження (криміналістична характеристика злочину, використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, обставини, що підлягають встановленню (доказуванню), методика розслідування злочинів та ін.) виокремлено й охарактеризовано специфічні ознаки предмета злочинного посягання, способи вчинення крадіжок природного газу, визначено характеристику особи злочинця з урахуванням його знань про роботу приладів обліку природного газу, професійних навичок, обізнаності про конструкції газових мереж, способи впливу на газові мережі, газові лічильники, їх складові.

Обґрунтовано, що спеціальні знання у сфері постачання та обліку природного газу можуть бути використані й під час розслідування інших злочинів, пов'язаних з утручанням у роботу приладів обліку, як орієнтир або прикладні рекомендації, залежно від слідчих ситуацій.

У другому розділі *«Форми використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку»* розкрито зміст і значення консультативної допомоги спеціаліста для розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, криміналістичне значення відомчої експертизи лічильників газу, засади діяльності та завдання спеціаліста в огляді лічильників природного газу під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку.

За результатами опрацювання спеціальної літератури, матеріалів правозастосовної практики і технічної документації сформульовано висновки та криміналістичні рекомендації щодо можливостей використання консультацій спеціалістів у сферах інженерії, криміналістики, метрології,

державного технічного нагляду стосовно конструктивних характеристик та способів втручання в роботу приладів обліку, що призводять до уповільнення або зупинки їх функціонування, способів виявлення таких втручань, фіксації та вилучення специфічних слідів.

Проведене у межах дослідження опитування показало, що спеціалісти підприємств газопостачання, які безпосередньо проводять огляд лічильників, вказують на недоліки конструкції приладів обліку (лічильників), що спрощують можливість втручання в їх роботу.

Спеціаліст робить припущення та/або виявляє ознаки втручання в роботу приладу обліку (наявність трас у напрямку деталей, що сповільнюють роботу лічильника; наявність сторонніх предметів під кришкою, наскрізні пошкодження полімерних частин кришки; наявність слідів приховування втручання (наявність клею); пошкодження окремих деталей лічильника; потертості та нашарування на деталях лічильника та ін.), надає роз'яснення про механізм втручання (якщо це можливо), здійснює допомогу щодо фіксації та вилучення слідів правопорушення.

Проаналізовано порядок призначення і проведення відомчої (за наказом газопостачальної організації) експертизи лічильників газу з метою отримання даних щодо відповідності засобу вимірювальної техніки (пломб) параметрам, визначеним їх виробниками, умовам монтажу та експлуатації, їх цілісності чи відповідності метрологічним характеристикам, а також пересвідчення у відсутності інших ознак впливу на засіб вимірювальної техніки (пломбу), які можуть свідчити про неправомірне втручання та викривлення результатів вимірювання.

Особливість відомчих експертиз обумовлена специфікою об'єктів досліджень – пломбувальних пристроїв, їх рельєфних знаків та приладів обліку природного газу, результати яких використовувались при з'ясуванні факту та обставин несанкціонованого споживання природного газу та під час призначення судом стягнення завданих збитків.

Результати відомчої експертизи можуть бути враховані для ухвалення рішення про початок досудового розслідування, під час проведення слідчих (розшукових) дій, насамперед, огляду, обшуку, призначення судових експертиз. Методика та результати відомчої експертизи підлягають критичній оцінці та потребують перевірки і зіставлення їх з іншими матеріалами та обставинами провадження, оскільки така експертиза проводиться поза процесуальними межами, вона має орієнтуюче (інформаційне) значення.

Криміналістично значущими визначено матеріали відомчої експертизи лічильників газу, які мають орієнтуюче значення для вирішення завдань розслідування, а саме дані й відомості про: 1) участь у проведенні експертизи інженерно-технічних працівників, представників метрологічної організації, які володіють відповідними спеціальними знаннями, представників виробника засобів вимірювальної техніки чи виробника пломби; 2) порядок

діяльності комісії: зовнішній огляд, перевірка відповідності місць фактичного розташування пломб місцям, зазначеним в Акті про демонтаж лічильника газу; цілісності та місцезнаходження пломб, а також ознак порушень, зазначених в Акті про зняття лічильника газу; цілісності заводського та повірчого тавра на лічильнику газу; цілісності відлікового механізму та корпусу лічильника газу; цілісності конструктивних елементів вихідного патрубку лічильника газу; наявності сторонніх предметів у середині лічильника газу; відповідності маркування лічильника газу нормативно-технічній документації; 3) підсумковий документ – Акт експертизи лічильника газу, що містить відомості про результати огляду та позачергової повірки лічильника газу; 4) вимоги до реєстрації акта експертизи; 5) дії комісії щодо встановлення причетності споживача до втручання в роботу приладу обліку та його наслідки; 6) складання акта про порушення та його зміст та акта-розрахунку необлікованого (донарахованого) об'єму та обсягу природного газу і його вартості.

Розкрито особливості роботи спеціаліста на прикладі огляду окремих типів лічильників (зокрема «Метрікс», «Галус», «Візар», «Інтергаз», «Октава», «Самгаз»), що орієнтований на виявлення характеру і локалізації пошкоджень, ознак зміни конструкції, невідповідності пломб та інших змін у приладі обліку.

Під час огляду лічильників газу, у яких застосовуються мастичні пломби, спеціаліст звертає увагу слідчого на конструкцію, матеріал, форму та розміри пломби; спосіб опломбування (із застосуванням пломбувального елемента чи без нього); відповідність способу встановлення пломби встановленим правилам: 1) стан поверхні пломби: характер поверхні, можливість читання рельєфного тексту (читається, не читається, читається частково); зміст маркувальних позначень, чіткість відображення рельєфу літер і цифр тексту (контури штрихів літер і цифр); наявність механічних пошкоджень на зовнішній поверхні пломби; можливість забезпечення пломбувальної дії; 2) матеріал, колір, діаметр, довжина пломбувального елемента, його цілісність, міцність знаходження у мастичній масі; стан країв (контуру) пломби та предмета (гніздо, воронка), що безпосередньо контактує з мастичною масою; 3) огляд структури мастичної маси (колір, зернистість, крихкість); наявність сторонніх об'єктів (мікрочасток, мікрОВОЛОКОН тощо); наявність слідів термічного або хімічного впливу. Під час огляду лічильників типу «Самгаз» виявляються такі ознаки втручання: пошкодження полімерних частин корпусу та наскрізні отвори в оглядовому склі; пошкодження полімерних частин пломб з якірним механізмом замикання, що уможливорює доступ до гвинтів кріплення та в подальшому зупинки облікового механізму; видимі сліди знімання та повторного перепломбування металевих пломб; нашарування речовини темного кольору на корпусі та шестернях облікового механізму від дії стороннього предмета; наявність сторонніх предметів під

кришкою лічильного механізму (фрагменти металевого дроту, полімерні плівки та ін.).

Інформація стосовно опломбування приладів обліку, використання пломбувальних пристроїв, можливості виявлення втручань мають значення для встановлення обставин правопорушення та під час проведення експертизи.

У **третьому розділі** «Судова трасологічна експертиза приладів обліку природного газу» розглянуто засади судової трасологічної експертизи приладів обліку природного газу, розкрито особливості експертизи приладів обліку шляхом дослідження пломб та слідів, які відображаються при несанкціонованому втручанні в роботу облікового механізму лічильників газу та методику криміналістичного дослідження лічильників газу.

Визначено вимоги до постанови про призначення експертизи, порядок опису об'єктів, які направляються для проведення експертизи, вказано про дозвіл на пошкодження або знищення об'єкта (якщо це потрібно), порядок та вимоги до пакування об'єктів, права, обов'язки та відповідальність експерта, вимоги до висновку експерта.

Завдання трасологічної експертизи полягає у встановленні (діагностиці) стану приладу обліку газу, визначенні способу, механізму слідоутворення на приладі обліку газу, а також встановленні фактів, які належать до просторових, функціональних, структурних, динамічних та деяких інших характеристик процесу слідоутворення, особливостей слідоутворювальних об'єктів.

Охарактеризовано методи трасологічної експертизи: загальнонаукові (спостереження, вимірювання, опис, експеримент; порівняння; моделювання; реконструкція); спеціальні (візуальні, морфологічні, мікроскопічні, фотографічні, фізичні, хімічні, біологічні, математичні тощо). Виокремлено специфіку застосування експертом методів дослідження й технічних засобів на етапах попереднього, детального (роздільного, порівняльного та експериментального) дослідження, оцінювання результатів дослідження та формулювання висновків.

Визначено ідентифікаційні й діагностичні завдання експертизи пломб та слідів, що відображаються під час несанкціонованого втручання в роботу облікового механізму лічильників газу.

Експертиза приладів обліку як дослідження пломб та слідів, що відображаються при несанкціонованому втручанні в роботу облікового механізму лічильників газу, вирішує ідентифікаційні й діагностичні завдання. Об'єктами експертизи можуть бути: лічильники; пломби; пломбувальні лещата, пломби, надані як порівняльний матеріал; знаряддя та інструменти, які використовуються для несанкціонованого знімання та повторного пломбування. Обґрунтовано необхідність дослідження деталей і механізмів, що розташовані під кришкою, яка закриває лічильний механізм, адже основна кількість слідів втручання в роботу лічильного механізму

прихована, оскільки технологічні характеристики різних видів лічильників дозволяють втрутитися в роботу приладу обліку без пошкодження одноразових контрольних пристроїв (пломб). Запропоновано орієнтовний перелік запитань для проведення експертизи.

Методика криміналістичної експертизи лічильників газу – це система методів, прийомів і технічних засобів, які застосовуються у процесі дослідження одноразових контрольних пристроїв (пломб) та дослідження деталей в вузлів лічильника загалом. Акцентовано на особливостях демонтажу (розрізання) пломби в різних лічильниках щодо недопущення деформації країв пломби та пошкодження рельєфного зображення досліджуваної пломби. Підкреслено значення ілюстративного матеріалу, що додається до висновку експерта (фотознімки, зображення, виконані за допомогою цифрової та розмножувальної техніки, у тому числі з розміткою ознак, зарисовання ознак, схеми, креслення, діапозитиви, макети тощо), який робить висновок більш зрозумілим і переконливим. В ілюстративному матеріалі має бути відображено: упакування об'єктів дослідження (можливі порушення упаковки); надані об'єкти дослідження; встановлені конкретні властивості (ознаки) об'єктів, зміна їх стану; ознаки об'єктів дослідження, що збігаються або різняться, з розміткою; при нанесенні на зображення зарисовання, розмітки нижче розміщують аналогічні зображення, але без зарисовання, розмітки (контрольні зображення); розмітка здійснюється по колу за годинниковою стрілкою, починаючи з нижнього лівого кута зображення, ознак, що збігаються, – барвником червоного кольору; ознак, що різняться – барвником синього кольору; з лівого боку розміщують ілюстрації об'єкта, що ідентифікується, з правого – порівнювального об'єкта.

Визначено особливості здійснення візуального огляду щодо цілісності конструкції та наявності запірних пристроїв (пломб), а саме: цілісність корпусу, відсутність тріщин та слідів змін конструкції; цілісність полімерної кришки, що закриває лічильний механізм; цілісність оглядового скла та видимих частин облікових коліс; наявність чи відсутність усіх запірних пристроїв (пломб), відповідно до типу лічильника; наявність сторонніх предметів, речовин, які свідчать про можливе втручання; наявність приховування видимих слідів пошкодження (лічильник та пломби покритті лакофарбовим покриттям).

Зовнішній огляд поверхонь пломби здійснюється для з'ясування таких питань: чи відповідає дана пломба вимогам ДСТУ (матеріал, форма та її розміри); чи навішена досліджувана пломба з дотриманням встановлених правил; загальний стан пломби, а саме характер поверхні (рівна, зі здуттям чи слідами деформації), рельєфного тексту та його зміст, чіткість відображення рельєфу букв тексту (контури штрихів цифр і букв); наявність механічних пошкоджень на зовнішніх поверхнях пломби; міцність кріплення пломби; наявність попередньої підготовки для подальшого втручання в цілісність

пломби перед її встановленням (для пломб з якірним механізмом замикання); відповідність цифр та букв на різних частинах пломби та відстань між ними.

Підкреслено, що у лічильниках слід звертати увагу на цілісність оглядового скла. На зовнішніх краях оглядового скла сліди у вигляді подряпин на корпусі та деформації м'яких частин (країв) оглядового скла свідчать про можливе його знімання. Після зняття пломб обов'язково потрібно перевірити цілісність заціпок, які фіксують оглядове скло на корпусі лічильника. При виявленні деформації (згину) заціпок слід визначити, чи можливе знімання скла без видимих його пошкоджень. При виявленні пошкодження, відсутності або деформації (згину) заціпок можливо дійти висновку про те, що оглядове скло має механічні пошкодження та знімалося (лічильники «Метрікс»). При огляді зовнішніх країв оглядового скла слід звертати увагу на подряпини на краях у місці кріплення оглядового скла з корпусом. Основними ознаками несанкціонованого знімання є опуклість оглядового скла, наявність залишків сторонньої речовини (клею), порушення кріплення, можливість повторного знімання оглядового скла. У разі виявлення таких пошкоджень можлива зупинка облікових коліс лічильника та використання газу без обліку (у лічильниках «Галус»).

Основні сліди пошкоджень виявляються біля встановлення металевої пломби, вони виражені у вигляді хаотично розміщених трас (подряпини), які направлені в напрямку магнітної муфти або шестерень облікового механізму. Велика кількість трас на невеликій площі корпусу свідчить про неодноразове втручання в роботу приладу обліку. Також на корпусі можуть бути сліди пошкоджень у вигляді потертостей, які виражені у відсутності захисного покриття корпусу лічильника. Такі потертості виникають від дії полімерних плівок та направлені в напрямку магнітної муфти або шестерень облікового механізму.

Отже, дисертаційне дослідження Д.О. Хомича виконано на належному науковому рівні, містить низку важливих теоретичних і практичних положень і висновків, що підтверджені статистичними, емпіричними та іншими даними.

Автореферат дисертації відповідає її змісту і дає уявлення про її актуальність, теоретичне і практичне значення.

Наведене дає підстави для загальної позитивної оцінки роботи. Водночас, потрібно звернути увагу на зауваження і пропозиції, які виникли під час ознайомлення з дисертаційним дослідженням.

1. У підрозділі 1.2. доцільно було б розглянути питання щодо обстановки учинення крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку, а саме можливостей використання спеціальних знань для встановлення її елементів.

2. На нашу думку, в роботі недостатньо уваги приділено можливостям використання спеціальних знань під час проведення таких слідчих

(розшукових) дій як обшук та допит, можливо, слід було розглянути слідчий експеримент.

3. У підрозділі 1.1. можна було приділити більше уваги науковим працям, присвяченим проблемам використання спеціальних знань, що дозволило б ширше застосувати напрацьовані рекомендації у контексті предмета дослідження.

4. Змістовною видається проведена робота з емпіричними даними, проте цікавим був також результат опрацювання судової практики, а не тільки окремі приклади, що наводяться в дисертації. Ці дані додатково підкреслили б одержані наукові та аналітичні висновки.

Наведені зауваження і побажання є особистою думкою опонента, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок: дисертація Хомича Дмитра Олеговича на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку» є кваліфікаційною науковою працею, виконана здобувачем особисто, розв'язує важливе наукове завдання і є завершеною. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам п.п.9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а його автор Хомич Дмитро Олегович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент
Державний науково-дослідний
інститут МВС України,
начальник 3-го науково-дослідного
відділу науково-дослідної лабораторії
проблем правового та організаційного
забезпечення діяльності Міністерства

В.Г. Дрозд

Підпис В.Г. Дрозд за свідченням
Заступник директора ФАЕДУ МВС України

Л.В. Орещак